

EVAZIUNEA FISCALĂ CA FENOMEN MONETAR NEGATIV

Vasile Marian

Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca

Nevoia de bani a omului a fost și continuă să fie mare. Cu bani poți face aproape orice. Numai că ei nu vin de la sine, iar pentru a-i avea omul recurge la tot felul de fapte monetare, care ne influențează viața, unele în bine și altele în rău. În rândul acestor din urmă fapte se înscrie și *evaziunea fiscală*, care implică bani mai mulți pentru cei ce o înfăptuiesc și bani mai puțini pentru cine o suportă.

1. MOMENTE DE ISTORIE ÎN EVAZIUNEA FISCALĂ

Înainte vreme, oamenii acumulau bani și-i ascundeau pentru a nu fi găsiți de huni, tătari, turci și alți așa-ziși *civilizatori*¹; acuma, împreună cu cei ce au mai rămas din năvălitorii de altădată, ne acumulăm și ascundem banii, printre altele, de *ochiul lacom* al noului nostru stat, pe cale de a deveni la fel de *democrat* ca și statul pe care l-a înlocuit².

Pentru a trage unele învățăminte din aceste două ferestre ale timpului, suntem sfătuiți să remarcăm „Trebuie remarcat că în condițiile statului autoritar de tip «ceaușist», intervenția acestuia în viața socială și economică era extrem de brutală,

¹ „De altminteri, în acele timpuri în care domneau violența și dezordinea, era nimerit ca oamenii să aibă la îndemână rezerve de bani, ca în cazul că vor fi izgoniți de pe locurile lor să poată duce cu ei, într-un loc ce ar fi prezentat siguranță, bunuri de valoare recunoscută. Aceleași violențe care duceau la acumularea de comori, duceau și la ascunderea acestora. O dovadă a obiceiului de pe atunci de a tezauriza obiecte de preț și de a le ascunde, este marea cantitate descoperită de comori și de tezaure ai căror proprietari nu sunt cunoscuți. Comorile găsite erau considerate ca o importantă sursă de venit pentru suveran. Astăzi, însă, toate comorile găsite în țară, abia dacă ar putea reprezenta o parte mai importantă de venit pentru vreun nobil mai avut” (Adam Smith, *Avuția națiunilor*, vol. II, București, Edit. Academiei R.P. Române, 1965, p. 309).

² „[...] Putem discuta la infinit dacă o anumită țară este o «democrație» [...] Într-un anumit moment istoric o națiune poate fi atât o «democrație» cât și o «non-democrație», după cum există o vârstă la care omul este deopotrivă «tânăr» și «bătrân»” (Nicolae Georgescu-Roegen, *Legea entropiei și progresul economic*, București, Edit. Politică, 1979, p. 112).

principiul planificării fiind predominant. Dezvoltarea societății românești fiind planificată, statul se implica puternic în toate domeniile, prin intermediul dirijismului economic și social, nimic nefiind lăsat «la voia întâmplării», astfel că legile economice obiective erau ținute în chingi. Legile juridice și în general viața juridică reflectau această realitate. De aceea statul totalitar folosea toate pârgurile pe care le avea la dispoziție, bazându-se pe puterea sa nelimitată, pentru a influența economia, aceasta având o evoluție forțată, în folosul unei infime părți a societății românești, reprezentată de ierarhia (nomenclatura) momentului. Legitățile obiective economice și financiar-fiscale erau folosite de statul totalitar în vederea realizării obiectivelor propuse. Consecința acestei filosofii și a acestui mod de acțiune a fost aceea a pauperizării majorității membrilor societății românești, iar evenimentele care s-au produs în anul 1989 au fost o consecință firească a lor³.

Se spune asta de parcă n-am vedea că după atâția ani de hoție tot mai mulți o duc mai prost decât înainte, iar ideea de evaziune fiscală ca „preț plătit perioadei de instaurare și respectare a democrației”⁴ nu-i decât o nouă filosofie a celor care monopolizează puterea politică, economică și militară în societatea românească. Cât o fi de mare acest *preț*, nu ni se spune; probabil că atât cât s-a putut și se mai poate fura, *legal și ilegal*, adică la o diferență de un „i”.

Până la proba contrară, deosebirea din punct de vedere fiscal dintre un stat și alt stat este o chestiune de optică. În vreme ce statul comunist îți lua aproape tot și îți dădea cât vroia, statul capitalist nu-ți dă mare lucru și-ți ia aproape tot. Potrivit unor calcule, actualul stat ia, prin impozite și taxe, cca jumătate din PIB-ul țării, iar pe unele bunuri ți le impozitează de mai multe ori. Astfel, dacă în cazul pâinii, de pildă, îți ia numai odată impozit, în cel al casei, bunăoară, îți mai ia odată prețul acesteia până la dărâmarea ei.

În noul stat, s-a ajuns ca mafia evaziioniștilor să fie mai puternică decât litera legii. „Atât micile potlogării sancționate cu amenzi contravenționale, cât și marile «tunuri» care se intersectează cu prevederile Codului penal surprinse de organele de control continuă să dijmuiască visteria țării [...] Justiția se dovedește a fi deosebit de clementă – ca să nu mai spunem că uneori dă dreptate chiar făptuitorilor de astfel de acte legale – în pofida documentației bazate pe fapte reale puse la dispoziție de organele de control ale statului. Nu de puține ori și procesele privind pe cei implicați în acte de evaziune fiscală sunt tergiversate cu anii, cauza acestei situații putând fi, uneori, ușor de intuit: colaborarea directă sau indirectă cu cei care ar trebui condamnați și presiunile exercitate din sfera politicului”⁵.

³ Doina Leonte, Eugen Constantin Iordăchescu, *Facilitățile fiscale și evaziunea fiscală*, „Finanțe, Credit, Contabilitate”, nr. 7–8, 1999, p. 66.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Ilie Ștefan și Daniel Oanță, *Venituri rezultate din combaterea evaziunii fiscale*, „Adevărul”, nr. 3305 din 30 ianuarie 2001, p. 5.

2. CONȚINUT ȘI CAUZE ALE EVAZIUNII FISCALE

Într-o societate aflată în permanentă schimbare, se întâmplă multe, context în care cu cât vom cugeta mai mult la comportamentele manifeste, cu atât mai limpede vom vedea conținutul și cauzele unuia sau altuia dintre aceste comportamente, ale evaziunii fiscale, în cazul de față.

În plan teoretic, problema evaziunii fiscale se prezintă într-o manieră destul de simplă.

Potrivit literaturii de specialitate, „Cuvântul «evaziune» provine de la latinescul «evasio, -onis» și din cuvântul de origine franceză «*évasion*», care desemnează acțiunea de evadare sau sustragere. În limba română, cuvântul «evaziune» este folosit cu precădere în sintagma «evaziune fiscală»⁶. Astfel, prin evaziune fiscală se desemnează, în limbaj uzual, sustragerea de la obligațiile fiscale»⁷.

În legislația românească, evaziunea fiscală se consideră a fi „sustragerea prin orice mijloace de la plata impozitelor, taxelor și a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetului asigurărilor sociale de stat și fondurilor speciale de către persoanele fizice și persoanele juridice române sau străine, denumite [...] contribuabili»⁸.

Evaziunea fiscală este o realitate deosebit de complexă, iar cel interesat de ea poate întâlni următoarele două concepte derivate, cel de *evaziunea fiscală legală* și cel de *evaziunea fiscală frauduloasă*.

Un grup de susținătorii ai primului concept, de *evaziune fiscală legală*, având printre ei și un președinte al Secției de Contencios Administrativ a Înaltei Curți de Casație și Justiție, spune că aceasta ar consta în „sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor bugetare [...] prin interpretarea legilor fiscale în favoarea contribuabilului”, ceea ce „nu constituie o infracțiune»⁹. În schimb, „Evaziunea fiscală frauduloasă sau fraudă fiscală constă în disimularea obiectului impozabil, în subevaluarea cuantumului materiei impozabile sau folosirea altor căi de sustragere de la plata impozitului datorat»¹⁰.

În opinia mea, orice *evaziune fiscală* este o faptă *ilegală*, astfel că denumirea de *evaziune fiscală legală* o găsesc a fi *improrie*, sugerată, probabil, de perioada în care justiția s-a dovedit a fi deosebit de clementă cu mafia evaziuniștilor. În locul

⁶ **Evaziune fiscală** – „sustragerea de la plata impozitelor și taxelor din partea unor agenți economici, inclusiv a celor care acționează în economia subterană” (Constantin Enache, în: *Dicționar de economie*, Niță Dobrotă (coord.), București, Edit. Economică, 1999, p. 206); „Evaziunea fiscală este definită ca o sustragere de la impunere a materiei impozabile” (Theodor Mrejeru, Florescu Dumitru Andreiu Petre, Dan Safta și Marieta Safta, *Evaziunea fiscală*, „Tribuna Economică” (ed.), București, 2000, p. 6).

⁷ Doina Leonte, Eugen Constantin Iordăchescu, *op. cit.*, p. 67.

⁸ *Lege* (nr. 87 din 18 octombrie 1994) *pentru combaterea evaziunii fiscale*, republicată în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 545 din 29 iulie 2003.

⁹ Theodor Mrejeru ș.a., *op. cit.*, p. 8.

¹⁰ *Ibidem*, p. 6.

ei, însă, propun denumirea de *evaziune fiscală contravențională*, care permite, împreună cu noțiunea de *evaziune fiscală frauduloasă sau infracțională*, să înlăture o parte din „ceață” ce învăluie „războiul” dintre stat și contribuabilii la bugetul acestuia.

Într-o accepțiune sau alta a sa, *evaziunea fiscală* are la bază anumite cauze, dintre care voi aminti și eu câteva, fără pretenția unui inventar al lor.

O primă cauză a evaziunii fiscale o consider a fi multitudinea și calitatea dispozițiilor fiscale¹¹. Ca *număr*, Consiliul Național al Întreprinderilor Mici și Mijlocii indica, la un moment dat, 225 de taxe și impozite¹², pe care „E greu să le mai ții minte, dar să le mai și plătești”.

Un număr așa mare de impozite și taxe demonstrează, pe de o parte, lăcomia statului actual și neputința lui de a-și face rost de bani în alt mod și, pe de altă parte, greșeala acestui stat de a impune veniturile într-o măsură prea mare la locul utilizării acestora, de la care nu-i decât un pas până la a institui, ca americanii, niște *impozite și taxe trăznite*¹³.

Din perspectiva adevărului că orice *acție* naște o *reacție*, evaziunea fiscală este, într-o măsură mai mică sau mai mare, o opțiune a contribuabilului față de *agresiunea fiscală* a statului, oricare ar fi acesta, agresiune pe care o descoperim în nivelul impunerii, în modul de impunere și în comportamentul acelor care te impun, te încasează și decid utilizarea banului public.

Referitor la modul de impunere, întâlnim *două concepții* diametral opuse (de impunere a veniturilor prin cote procentuale progresive și printr-o cotă de impunere unică) și o *practică* a celei dintâi în foarte multe țări din lume, inclusiv la noi.

Numai că, o asemenea practică conduce fie la înlocuirea muncii cu nemunca, fie la creșterea evaziunii fiscale. Cu toate acestea, guvernării noastre se mândresc cu trecutul lor, clamând: „nu este echitabil ca bogații să plătească un impozit pe salariu la fel ca cei săraci”, dându-i ca exemplu și pe alții: pe americani, pe englezi, pe francezi etc.

Optând, împreună cu alți economiști¹⁴, pentru o cotă unică de impozit, nu sunt împotriva redistribuirii de venituri în societate în favoarea celor săraci, ci împotriva folosirii acestei redistribuirii ca *pretext* pentru impunerea fiscală

¹¹ „Multitudinea impozitelor și reglementărilor, complexitatea dispozițiilor fiscale din lumea contemporană constituie, în sine, puțință și îndemn de ocolire sau prelevări de elemente faptice care să ducă, în final, la diminuarea obligațiilor de plată” (Radu Buziernescu, *Evaziunea fiscală în România*, Craiova, Edit. Universitaria, 2001, p. 6).

¹² 225 de obligații fiscale stabilite prin acte normative în vigoare la 1 ianuarie 2003, „Adevărul economic”, nr. 4 (562) din 29 ian.–4 febr.2003, p. 18.

¹³ La americani, asemenea impozite și taxe sunt considerate a fi: 1) taxa pe deținerea de droguri; 2) taxa pe „prestațiile sexuale”; 3) impozit pe cerșit; 4) taxa pe produse trăznite și artificii; 5) taxa pe cărțile de joc; 6) impozit pe afine; 7) taxa pentru intrarea în localurile cu jocuri de noroc; 8) impozit pe hainele de blană; 9) impozit pe sururile la dozator; 10) taxa pe distracție. (Vezi Raluca Bărbureanu, *Zece impozite trăznite*, „Adevărul”, nr. 4392 din 16 august 2004, p. 5).

¹⁴ A se vedea, de pildă, Milton Friedman, *Capitalism și libertate*, București, Edit. Enciclopedică, 1995, p. 344; Vasile Zaharia și Gustav Klein, *Considerații privind perfecționarea fiscalității și redistribuirea veniturilor*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 12, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2004, p. 342–349.

progresivă, care omoară munca, acumularea și, în final, creșterea economică. Marea eroare, neputință sau ce-o fi a factorului politic, de ieri și de azi, de la noi și de aiurea unde sunt mulți săraci este că fac *paradă* din ceea ce iau de la cei ce au în loc să dea, din ce adună în mod echitabil de la toți, celor ce nu au. Cred că lumea orânduită de el ar arăta mult mai prosperă și mai bună dacă circuitului politic de până acuma i s-ar asocia așezăminte de prânzuri, de încălzire ș.a.m.d. pe măsura sărăciei celor invitați la ele, colo la *Casa Albă*, la *Palatul Buckingham*, *Mogoșoaia* ori *Victoria* și în atâtea alte părți, dacă sunt mulți.

Fiscalitatea este un proces în care acțiunea se desfășoară în mai multe etape, ca într-un *spectacol*. *Spectacolul fiscal* începe a sfârși în culise, lângă banul colectat, departe de ochiul contribuabilului¹⁵, adică în secret¹⁶, în ciuda legii accesului la informațiile publice¹⁷. Apoi, el (spectacolul) continuă cu diverse plăți din banii publici, precum cea pentru un loc în parlament¹⁸, pentru un post într-o misiune diplomatică¹⁹ sau pentru turismul unora prin lume²⁰.

Față de asemenea fapte, cititorul interesat își poate aștepta alesul, după trezire, într-o nouă campanie electorală sau își poate completa documentarea necesară lui ca bun om politic. Oricum, „atunci când cetățenii nu sunt conștienți de costurile bunurilor publice pe care le doresc, se creează «iluzia fiscalității», [...] impresia [...] că ei plătesc o serie de taxe și impozite și, în realitate, administrația (guvernul) nu le asigură siguranța vieții, protecția copiilor la școală etc.”²¹

Puterea exemplului e mare, iar asta și la oamenii maturi, nu numai la copii, atât la *bine* cât mai ales la *rău* – căci nu cere calități deosebite. În cazul *evaziunii fiscale*, un asemenea exemplu îl considerăm a fi *simulacrul* declarațiilor de avere și

¹⁵ R.C., *Nu ies la socoteală 23.000 miliarde de lei*, „România liberă”, nr. 4213 din 29 ianuarie 2004, p. 1.

¹⁶ Fostul ambasador al Statelor Unite la București, Michael Guest, „a arătat cu degetul lipsa de transparență în domeniul distribuției de medicamente și a subliniat necesitatea revizuirii sistemului de rambursare pentru asigurați, unde – spunea el – există conflicte de interese” (*Corupția din România ar putea opri toate finanțările americane*, „Adevărul”, nr. 4222 din 29 ianuarie 2004, p. 1).

¹⁷ Mircea Marin, *Cheltuirea banilor publici, cel mai mare secret din România*, „Adevărul”, nr. 4222 din 29 ianuarie 2004, p. 2.

¹⁸ *Parlamentarii care ne-au mâncat banii degeaba*, „Capital”, nr. 1, 1 ianuarie 2004, p. 10–11.

¹⁹ Dintr-o investigație a controlului efectuat în anul 2003 de Curtea de Conturi la 17 misiuni diplomatice din străinătate și din discuții cu oameni din diplomația română aflăm, nu fără reacții din partea celor vizați, că „În timp ce țara noastră se află, de mai bine de 13 ani, într-o profundă criză de imagine la nivel extern, posturile călduțe din misiunile diplomatice sunt ocupate de «specialiști» în irosirea banului public. Angajarea de «valeți» locali, plătiți cu normă întreagă, decontări masive fără justificare, chiolhanuri sub formă de acțiuni de protocol etc. sunt practici uzuale ale diplomației românești” (Gabriel Burlacu și Eugen Ciufu, *Imaginea României «subminată» din interior*, „Jurnalul național”, nr. 3305 din 26 martie 2004, p. 6).

²⁰ La *Adunarea Generală a Federației Autorităților Locale* (11 februarie 2004), președintele I. Iliescu spunea că „în toată literatura noastră există pagini de domnișori care petreceau în huzur și distracții pe banii țării la Paris și Viena”, iar „Faliți dinăștia avem și astăzi printre noi”.

²¹ Constantin Popescu, *Creșterea care sărăcește*, București, Edit. „Tribuna Economică”, 2003, p. 290 și 304.

de interese ale *aleșilor* poporului și *funcționarilor publici*²². După o târăgănare nepermis de îndelungată a unor reglementări pertinente în domeniu, cel curios poate constata obscuritatea multor declarații și mari neconcordanțe între conținutul uneia sau alteia dintre declarațiile publicate și realitatea pe care o astfel de declarație ar trebui s-o reflecte. Din declarațiile date lipsesc valori patrimoniale însemnate și modalitățile dubioase de dobândire a lor, evidente pentru cei din jur, nu însă și pentru tainuitorii lor²³. La aceste lipsuri se adaugă descrieri pe cât de amuzante pe atât de iresponsabile. Dacă e adevărat că unii parlamentari au declarat „10 ha în jungla Amazonului”, „doi mp loc de veci”, „casă loc”, „cort în portbagajul mașinii”, „cățel”, „bucătăria ca spațiu comercial”, „tablou cu «Jos Mafia, sus Patria»” (deputata PRM Daniela Buruiană–Aprodu), „starea de sănătate” (deputatul PRM Eugen Pleșa) ș.a.m.d.²⁴, atunci avem de-a face cu o *lipsă de respect* față de democrație, cu *orgolii politice* periculoase. Or, dacă mai marii acestei lumi procedează așa, atunci de ce față de ei n-ar face la fel și alții cu materia lor impozabilă, incomparabil mai mică și adesea cinstit obținută? O democrație autentică cere un alt tip de relații fiscale.

Pentru unele persoane, o cauză a evaziunii fiscale o consider a fi frecvența încălcare a principiilor de *universalitate* și de *echitate* în impunerea aceleiași materii, principii potrivit cărora toți trebuie să plătească la fel un impozit sau o taxă pentru același element de avere, de venit sau de activitate. Or, în vreme ce unul (își) determină corect și(-și) achită complet obligația sa fiscală, altul este lăsat să(-și) subestimeze materia impozabilă și/sau să nu(-și) achite obligațiile²⁵, așteptând ori cerșind să i se reeșaloneze, ba chiar să i se diminueze obligația de plată²⁶, practică ajunsă la nivel de politică de stat²⁷.

²² *Lege* (nr. 161 din 19 aprilie 2003) *privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și combaterea corupției*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 279 din 21 aprilie 2003.

²³ Începând din 15 martie 2004, cotidianul „Evenimentul zilei” a publicat un *răsunător serial*, semnat de Mariana Bechir și Nicoleta Savin, „cu unele dintre ultimele achiziții imobiliare ale demnitarilor. Sau ale rudelor acestora pentru că [...] mulți s-au gândit că ar fi mai bine să apeleze la persoane-paravan”, bunuri evaluate, de un expert imobiliar, cu excepția unui asemenea bun, de peste un milion de €, la sute de mii de € fiecare, pe care cei loviți de amnezie le neagă că le-ar avea, iar alții invocă, printre altele, salariile lor de bugetari și, în completare, pensiile mizerabile ale părinților și rudelor lor.

²⁴ În acest sens, a se vedea, de pildă, Gabriela Antoniu, *Declarații de avere în bătaie de joc*, „Jurnalul național”, nr. 3359 din 31 mai 2004, p. 5.

²⁵ „[...] În semestrul I 1999, gradul de achitare a impozitului pe profit a fost doar de 43,6%, la accize de 43,3%, a impozitului pe salarii 45,7%, iar la TVA de 41,8%” (Constantin Popescu, *op. cit.*, p. 358).

²⁶ La 1 februarie 2004, Guvernul a hotărât, pentru a patra oară, acum de dragul unor *investitori* obscuri, scutirea *Societății Naționale Tutunul Românesc* „la plată a obligațiilor bugetare neplătite între 1 ianuarie și 31 decembrie 2003, inclusiv a dobânzilor și penalităților de orice fel” („Adevărul”, nr. 4225 din 2 februarie 2004, p. 1 și 14).

²⁷ În anul 2002, *Ministerul Finanțelor Publice* (MFP) a ținut să iasă în evidență cu *Norme metodologice* ale încălcării, printr-o *Oronanță de urgență a Guvernului* (nr. 40/2002), a principiilor de universalitate și egalitate a impunerii, norme în care se arată, printre altele, că „Ministerul

În sfârșit, contribuabilii, persoane fizice și juridice, de la sate și de la orașe, caută să se sustragă de la plata de impozite, taxe și prelevări la bugetul de stat, la bugetele locale, la bugetul asigurărilor sociale și la diferite fonduri speciale, prin fel și fel de mijloace, datorită fie insuficienței mijloacelor lor de afacere sau de trai²⁸, fie unor oameni politici și funcționari (inferiori și, mai ales, superiori)²⁹ coruptibili sau corupți, chiar.

În sprijinul acestei din urmă idei, *mass-media* ne-a oferit atâtea exemple până acuma încât nici măcar cele din *finanțele publice* nu încap într-o carte, iar ceea ce fostul ministru de interne, Constantin Argentoianu, la origine boier oltean, consatata în 1931 – când la noi nu era comunism și cu atât mai puțin neo-comunism – rămâne încă valabil.

3. CĂI ȘI MIJLOACE DE REALIZARE A EVAZIUNII FISCALE

Căile și mijloacele de prejudiciere a statului cu însemnate sume de bani de către cei cărora le dă mâna sunt extrem de numeroase și dinamice, iar în această privință până acuma *presa* a vehiculat multe nume sonore de oameni ai puterii

Finanțelor Publice și organele sale teritoriale, prin delegare de competență, acordă: a) eșalonări la plata impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a altor obligații la bugetul de stat pe o perioadă de până la 5 ani, cu termen de grație de până la 6 luni, cuprins în perioada de eșalonare; b) eșalonări la plata majorărilor de întârziere și/sau a penalităților de orice fel pe o perioadă de până la 5 ani, cu cel mult 6 luni termen de grație, cuprins în perioada de eșalonare; c) amânări la plata impozitelor, taxelor, contribuțiilor și a altor obligații la bugetul de stat, precum și a majorărilor de întârziere și a penalităților de întârziere aferente acestora, până cel mult la data de 29 decembrie a anului fiscal în curs; d) amânări și/sau scutiri sau amânări și/sau reduceri de majorări de întârziere și/sau penalități de întârziere” [MFP, *Ordin* (nr. 580 din 7 mai 2002) *pentru aprobarea Normelor metodologice privind procedura și competențele de acordare a înlesnirilor la plata obligațiilor restante la bugetul de stat, administrate de Ministerul Finanțelor Publice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 318 din 14 mai 2002). Dintre manifestările mai recente ale acestei politici amintim clemența Guvernului față de APAPS – transformat în AVAS – de a ierta și/sau reeșalona (pentru a nici nu mai știm a câta oară) datoriile societăților *Rodipet* – București, *U.C.M.* – Reșița și *Tutunul Românesc* – București. [Guvernul României (GR), *Ordonanță* (nr. 45 din 29 ianuarie 2004) *pentru finalizarea privatizării unor societăți comerciale din portofoliul Autorității pentru Privatizare și Administrarea Participațiilor Statului, aflate în dificultate*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 93 din 31 ianuarie 2004].

²⁸ Dintr-un studiu al Institutului de Cercetare a Calității Vieții, cuprinzând toate sondajele de opinie realizate între 1990 și 2003, rezultă că, „în 1992, doar 18% considerau că veniturile nu le ajung pentru a-și asigura strictul necesar, în 1999 procentajul acestora crescuse la 40%, pentru a se reduce puțin, la 33%, la mijlocul anului” 2003 (Laurențiu Gheorghe, *Prețurile și impozitele sunt spaima românilor*, „Capital”, nr. 51 din 18 decembrie 2003, p. 15).

²⁹ „Dacă ținem seama de câteva date statistice esențiale, trebuie să recunoaștem că, după mai mult de 13 ani de schimbări care se doreau în bine, ne-am transformat într-o țară de pensionari – prost răsplătiți, și de șomeri – care nu sunt produsul inteligenței mâinii invizibile, ci lipsei de inteligență a minții politice, care înțelege prin a governa afacerile țării să nu poarte nici un fel de răspundere democratică, nici atunci când sărăcia este în pragul de a distruge democrația!” (Constantin Popescu, *op. cit.*, p. 296).

publice și *justiția* a pedepsit simbolic sau casat cele mai multe fapte ale autorilor acestora, adesea prin procedeul spălării mâinilor puterii cu cele ale opoziției, și invers, ale opoziției cu cele ale puterii.

Fără a face un inventar al acestor căi și mijloace – care-i de competența celor cu atribuții de aflare și combatere a evaziunii³⁰, amintim câteva cazuri din domeniile *contrabandei* cu diferite mărfuri, *producției și/sau comercializării de mărfuri fără forme legale*, și *restituirilor de TVA*.

3.1. CONTRABANDA CU ANUMITE MĂRFURI

Mărfurile-s făcute să circule, iar de când există frontiere ele sunt trecute și peste acestea, cu și fără respectarea reglementărilor juridice în vigoare.

În cazul trecerii „peste frontieră a unor mărfuri a căror intrare într-o țară sau ieșire din ea este oprită de lege” sau se face pe ascuns, ocolind operațiunile de control și/sau vămuire a lor, avem de-a face cu o *contrabandă*.

Contrabanda a vizat și vizează o gamă foarte largă și extrem de dinamică de mărfuri, dintre care remarcăm *țigările*, prin care a fost transformat, în ultima vreme, în scrum și fum un produs intern brut al țării la nivel de un an.

Imediat după 1989, în România au început și afacerile cu țigări de contrabandă, în jurul cărora au izbucnit câteva *scandaluri*, denumite convențional ca și *sonatele* într-o compoziție muzicală, *Țigaretă I, II etc.*

Prima afacere de acest fel, cu scandal, *Țigaretă I*, se consideră a fi cea a doi frați libanezi (Mike și Ellie Nassar).

În urma unui denunț făcut de membrii altei rețele concurente de contrabandă cu țigări, este arestat unul dintre acești 2 (doi) frați, iar pentru a-l elibera, celălalt frate a ajuns să negocieze și cu șeful SRI de atunci, prin intermediul unui conațional (Wael Ed Ghadban), cu care derula la București un contract de armament și pe care-l știa că lucra pentru SRI și, mai ales, pentru șeful acestuia. Cum-necum, s-a produs eliberarea, pe o *cauțiune* de vreo 3 milioane de dolari, după care fratele eliberat a continuat, împreună cu cel care a mijlocit negocierea eliberării sale, să vândă țigări, iar cu banii obținuți să plătească tehnica militară cumpărată prin ei, până când în urma unui al doilea denunț din parte rivalilor (avându-l printre ei și pe Zaher Iskandarani), urmat de o descindere a ministrului armatei și cel al finanțelor într-un spațiu închiriat de la Romtehnica (aparținând armatei), a fost din nou arestat, dar numai pentru scurtă vreme. De data aceasta, prețul plătit pentru eliberare se pare că a constat din 6 milioane dolari și mutarea afacerilor celor doi frați în alte țări, mai întâi în Rusia și apoi în Brazilia, unde unul dintre ei a fost apoi asasinat³¹.

³⁰ „Cele 7 păcate ale evazionistului: ■ Înregistrarea de facturi fictive ■ Cheltuieli pentru servicii nereale ■ Neevidențierea tuturor veniturilor ■ Mărfuri fără proveniență dovedită legal ■ Evidență contabilă defectuoasă ■ Documente fictive pentru acordarea de facilități fiscale ■ Obligații necalculate și neachitate la bugetul statului” [Cristian NICULESCU, *Atenție la marele perceptor național*, „Banii Noștri”, nr. 11 (76), 17-24 martie 2004, p. 7].

³¹ Sorin Ozon și Ștefan Căndea, *Omul lui Măgureanu a fost asasinat*, „Evenimentul zilei”, 26 martie 2002.

După trecerea în opoziție a celor aflați la putere până în anul 1996, a fost declanșat scandalul *Țigareta II*, în jurul aceluia care au săpat groapa în *Țigareta I*, confirmându-se încă o dată faptul că bandele de contrabandiști au avut și, prin extrapolare, au legături puternice cu principalele instituții și principalii demnitari ai statului.

În *Țigareta II*, personajul principal se consideră a fi fost sirianul Jamal Al Atm, lăsat scăpat de complici din autoritățile statului în momentul declanșării în aprilie 1998 a scandalului produs de un *flagrant* asupra descărcării unui avion ucrainean (IL-76) de către MAPN, purtând eticheta transport special, flagrant condus de ministrul de Interne de atunci, Gavril Dejeu, la sesizarea unui general SIE. Din partea română, cel mai mediat personaj, cu cea mai „suculentă” imagine, spun unii ziariști, a fost colonelul Gh. Truțulescu, ofițer din cadrul SPP, instituție în care au ajuns multe cadre din fosta Direcție de Informații MAPN, și în care nu-i exclus ca el să fi lucrat pentru alții, în ciuda condamnării lui de mai târziu. Cu acea ocazie, s-au confiscat 500 de baxuri de țigări din câte au fost aduse noaptea în acel transport, baxuri care apoi au dispărut, pe motiv, se pare, că aveau în/printre ele o marfă pe care SRI n-a lăsat-o desconspirată. După 3 ani, în 2001, *Curtea Supremă de Justiție* a dat 109 ani de pușcărie unui număr de vreo 18 inculpați, majoritatea plevușcă sau nevinovați³².

3.2. PRODUCȚIA ȘI/SAU COMERCIALIZAREA DE MĂRFURI FĂRĂ FORME LEGALE

Într-o economie de piață concurențială, principala dificultate este de a vinde, nu de a cumpăra; cu o condiție, însă, aceea de a avea resurse din care să produci bunuri necesare. Altfel, nu-ți rămâne decât să cumperi câteva bunuri, noi sau vechi, de ici și să le vinzi dincolo, unor oameni cu venituri aproape nesemnificative.

Chiar și în asemenea condiții, omul de afaceri reușește să smulgă un câștig mai mare în măsura în care produce și/sau comercializează mărfuri fără documente legale, care să stea la *baza impunerii* lui de către stat.

Din *valoarea adăugată* (egală, ca regulă, cu diferența dintre prețurile de vânzare și costurile externe încorporate în aceste prețuri) în fiecare stadiu de producție și/sau comercializare a unei mărfi, statul ia câteva zeci de procente: 19%

³² „«Țigareta 2» a fost, de la desconspirare și până la deznodământul din Justiție, îmbâcsit de erori, un bluff al serviciilor secrete care s-au călcat în picioare într-un domeniu practicat, în mod separat, de fiecare dintre ele: transporturile speciale. «Țigareta 2» a fost un transport special, o verigă din marele lanț al afacerilor mafiei statului român, în care culisele aparțin serviciilor secrete ante și postdecembriste. Acesta este adevărul pe care l-au ocolit cu abilitate anchetatorii, pe care n-au avut curajul să-l spună inculpații angrenați în coordonarea «de teren» a operațiunii. Adevărul pe care l-au ascuns cu grijă mai marii SRI, M.Ap.N., SIE și ai Statului Major General al Aviației și Apărării Antiaeriene și, nu în ultimul rând, al Consiliului Suprem de Apărare a Țării” (Adina Anghelescu și Adrian Artene, *Mafia statală*, București, Edit. Ziua, 2002, p. 17).

TVA; vreo 23% impozit pe salarii; 14% și 3% din și pentru salarii la fondul de sănătate, respectiv, la fondul de șomaj; cam 33% contribuții asupra salariilor la asigurările sociale; și, dacă mai rămâne ceva ca profit, atunci încă 25% din profitul brut și 10% din profitul net însușit ca dividende.

Cu cât presiunea fiscală asupra unei mărfi este mai mare, cu atât tentația de evaziune fiscală este mai mare, lucru recunoscut și de către mai marii finanțelor publice³³.

Neplata, parțială sau totală, a acestor obligații, care afectează bugetul statului și/sau drepturile salariatului, după caz, este unul dintre mijloacele cele mai puternice de *creștere a profitului net și a competitivității* mărfii din punct de vedere economic. Pentru cel care lucrează cu un *profit impozabil* de 10%, să zicem, *evaziunea*, în acest mod, este o adevărată *mană cerească*; profitul net devine mult mai mare, iar prețul mărfii se poate reduce cu câteva procente, suficiente pentru a nu avea probleme cu plasarea mărfii în cauză, ci numai cu cei care și-au făcut *o meserie din a te vâna*. Numai că acești vânzători se reazămă pe cei vânați, și au de ales între a galopa spre finalitatea lor alături de aceștia – în libertate, sau alături de autoritatea publică, dar cu ei în captivitate.

Pentru a ajunge la asemenea *performanțe*, cei cărora le dau mâna produc și/sau comercializează mărfuri fără documente sau cu documente contrafăcute – pe care nu le înregistrează în scriptele oficiale. În acest din urmă caz, *un director general al Companiei Naționale „Imprimeria Națională” SA – Dan Docan*, deci nu orice băgător de seamă la cele ce se întâmplă în domeniu, spunea (în 2004) că au fost identificate „« [...] persoane care introduc facturi pe piața neagră, dar nu s-a întâmplat nimic. Inițial au fost arestate, dar pe urmă au fost puse în libertate, continuându-și nestingherite activitatea infracțională, prin intermediul unor firme fantomă»”³⁴.

Printre mărfurile care conțin atâtea atitudini și atâtea risc se numără produsele petroliere, tutunul, alcoolul și derivatele lui.

În privința *alcool-ului*, o singură cisternă *pierdută* pe drum se concretiza, la un moment dat, într-o gaură de 811 milioane lei la bugetul de stat, din care acciza reprezenta echivalentul a cca 15.000€, sumă suficientă pentru a plăti salariul pe vreo 10 ani a unuia dintre următorii tăi coruptibili pentru alte 99 de cisterne produse și valorificate pe ascuns. *Miza* unui câștig mare a făcut ca piața neagră în domeniu să ajungă la vreo 65%, iar potrivit unui președinte al *Organizației*

³³ „Acolo unde statul pune niște suprataxe, respectiv accize – taxe de consumație pentru produse considerate de lux –, este mai posibilă evaziunea decât în mod normal” (Dragoș Rusu, *Va trebui să perfecționăm sistemul de control*, în: *Evaziunea fiscală – prevenire și combatere*, dezbateri în cotidianul „Ziua”, 29 aprilie 2004, p. 2–3).

³⁴ Dan Docan, *Suntem un fêl de „Big Brother”*, în: *Evaziunea fiscală – prevenire și combatere*, dezbateri în cotidianul „Ziua”, 29 aprilie 2004, p. 2–3.

Patronale a Industriei Alcoolului și Băuturilor Alcoolice – Garant, Romulus Dascălu „mulți bani din alcool” au ajuns „să finanțeze inclusiv campania electorală” din 2004 „la mai toate partidele”³⁵.

3.3. DEDUCERI ȘI RESTITUIRI ILEGALE DE TVA

De la prima ei aplicare în Franța, în anul 1954, *taxa pe valoarea adăugată* (TVA) a ajuns să fie percepută în foarte multe țări din Europa, Africa, Asia și America³⁶.

În România, se percepe TVA de la 1 ianuarie 1993³⁷.

La început, această taxă a fost definită ca „un impozit indirect, care se stabilește asupra operațiunilor privind transferul proprietății bunurilor, precum și asupra celor privind prestările de servicii”³⁸.

Pe urmă, s-a spus că TVA-ul „reprezintă venit al bugetului de stat, din categoria impozitelor indirecte, care se aplică asupra operațiunilor privind livrările de bunuri mobile, transferul proprietății bunurilor imobile, importul de bunuri, prestările de servicii, precum și operațiunile asimilate acestora”³⁹.

În final, din această ultimă definiție, parlamentarii au reținut doar ceea ce au înțeles din ce li s-a spus, faptul că „Taxa pe valoarea adăugată este un impozit indirect care se datorează bugetului statului”⁴⁰ sau „bugetului de stat”⁴¹ de către vânzător, mai puțin în caz de import, unde plătitorul este, totodată, *cumpărător*⁴².

După cum ne spune și numele ei, această taxă se datorează pe(ntru) *valoarea adăugată* – care la nivel de marfă este numai o parte din prețul acesteia iar la nivel de contribuabil se consideră a fi „diferența dintre vânzările și cumpărările” acestuia într-o anumită perioadă calendaristică (lună, trimestru, an).

Calculul TVA în acest spirit implică diferite nivele și rubrici de prețuri, corectate, într-un sens sau altul, cu cheltuieli accesorii (comisioane, ambalare, transport, asigurare etc.), reduceri (rabaturi, remize, risturnuri, sconturi etc.),

³⁵ Coralia POPESCU, *Producția ilegală de alcool – mână în mână cu campania electorală*, „Adevărul economic”, nr. 25 (635) din 23–29 iunie 2004, p. 5.

³⁶ A se vedea, de pildă, Rodica Ifrim, *Taxa pe valoarea adăugată în sistemul fiscal din Franța*, „Finanțe, Credit, Contabilitate”, nr. 4–5, 1995, p. 74.

³⁷ GR, *Ordonanță* (nr. 3 din 27 iulie 1992) *privind taxa pe valoarea adăugată*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 200 din 17 august 1992.

³⁸ *Ibidem*, art. 1.

³⁹ GR, *Ordonanță de urgență* (nr. 17 din 14 martie 2000) *privind taxa pe valoarea adăugată*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 113 din 15 martie 2000, aprobată prin *Legea nr. 547 din 17 octombrie 2001*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 676 din 25 octombrie 2001.

⁴⁰ *Lege* (nr. 345 din 1 iunie 2002) *privind taxa pe valoarea adăugată*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 371 din 1 iunie 2002, art. 1.

⁴¹ *Lege* (nr. 571 din 22 decembrie 2003) *privind Codul fiscal*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003, art. 125.

⁴² „Trebuie să se facă distincție între două categorii de contribuabili, respectiv cei care sunt obligați la vărsarea obligației fiscale și cei care suportă definitiv obligația fiscală. O persoană poate îndeplini fie calitatea de plătitor, fie de suportator, fie poate cumula ambele calități” (Carmen Corduneanu, *Sistemul fiscal în știința finanțelor*, București, Edit. Codecs, 1998, p. 105).

refuzuri și returnări de bunuri, dobânzi, penalizări, taxe vamale, impozite și alte aranjamente financiare și fiscale la import și în relațiile comerciale interne; în cazul exportului, de regulă nu se datorează TVA, dar se permite deducerea taxei pe valoarea adăugată, datorată sau plătită, pentru „bunurile și serviciile achiziționate” de cei înregistrați ca plătitori de TVA. Drept urmare, o armată de oameni calculează, evidențiază, controlează, scutesc și plătesc sau recuperează TVA, umblând după ei cu tot felul de hârtii și dischete ca într-un talcioc, în baza unor reglementări și interpretări stufoase și alunecoase – loc de mai multă dădăceală fiscală, dar și de deduceri și restituiri ilegale de TVA.

Un prim caz de rambursare masivă de TVA, de aproape 50 milioane de dolari, este cel petrecut în cadrul operațiunii de contrabandă cu țigări numită de 2 investigatori ai acesteia *Țigaretă 1,5*, coordonată de un excroc și doi avocați – foști *milițieni*. În anul 1993, *il capo* acestei afaceri a obținut, prin mama sa, un aviz favorabil din partea Ministerului Sănătății și un altul din partea Secretariatului de Stat pentru Handicapați pentru a desfășura activități scutite de plata taxelor de import, avize în baza cărora directorul general de atunci la Direcția Generală a Vămilor (DGV) și funcționari din Administrația Financiară a Sectorului I București au facilitat restituiri de TVA pentru importuri de țigări, fără să fi pățit, deocamdată, nimic, nici unii, nici alții, și cu atât mai puțin cei aflați în serviciile lor⁴³.

Un alt caz, prezentat ca *megainfracțiunea* deceniului trecut, a constatat în *supraevaluarea* bunurilor în vamă. „În aceste condiții, firmele încasau de la stat TVA aferent operațiunilor de export în sume ce depășeau cu 30–40% valoarea fiecărei mărfi exportate. «Fantomile» nu înregistrau în evidențele contabile operațiunile de export, așa încât nu plăteau nici un fel de taxe sau impozite la buget și uriașele beneficii le intrau în buzunar”. Rețeaua „nu a acționat doar în Capitală, ci a avut ramificații în toată țara”⁴⁴.

Prin facturări succesive s-a creat TVA fictivă, ajunsă, într-o măsură mai mică sau mai mare în mâna ultimei (din lanțul de) societăți fantomă, fapte care nu s-au putut desfășura decât cu complicitatea sau cel puțin neglijența unor persoane din sistemul Ministerului de Finanțe.

Un asemenea caz este și cel al senatorului PSD – Traian Rece, „acuzat de procurorii Parchetului Înaltei Curți de Casație pentru că, în complicitate cu funcționari din conducerea Administrației Financiare a Sectorului 5 din Capitală”, a obținut „rambursări ilegale de TVA în conturile deschise pentru firma sa” de vreo 3,5 miliarde lei, prejudiciind Statul român cu peste 9 miliarde lei (luând în calcul și penalitățile, până în anul 2004)⁴⁵.

⁴³ „Oricare dintre afacerile de mare anvergură, care au avut răsunetul scandalurilor din România anilor 1990–2002, s-a derulat pe principii care se regăsesc în această carte. La fel și cele ce vor urma” (Adina Anghelescu și Adrian Artene, *op. cit.*, p. 107–142).

⁴⁴ Nicoleta Savin, *Evaziune fiscală de 29 milioane de dolari*, „Evenimentul zilei”, nr. 2477 din 11 august 2000, p. 3.

⁴⁵ *Dosarul senatorului PSD Traian Rece a ajuns la Înalta Curte de Casație*, „România liberă”, nr. 4248 din 10 martie 2004, p. 20.

4. COMBATEREA EVAZIUNII FISCALE

Pentru sporirea veniturilor bugetare s-au luat și se iau tot felul de măsuri care aleargă precum trei [ba de la poliție (tradițională până la Curtea de Conturi, Garda Financiară ori corpul de control al primului-ministru), ba de la finanțe, ba de mai cine știe unde (FMI, BM, UE, minister, prefectură, primărie, bancă etc.)] cu *mapa* după doi cu *sapa* (ruginită rău în ultima vreme).

4.1. CONSEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA OPERAȚIUNILOR ECONOMICE

Potrivit legii, „Efectuarea de activități permanente sau temporare, generatoare de venituri impozabile, poate avea loc numai în baza unei autorizații emise de organul competent sau a unui alt temei prevăzut de lege”⁴⁶, iar cei obligați să-și organizeze și conducă contabilitate proprie trebuie să consemneze „orice operațiune economică efectuată [...] într-un document care stă la baza înregistrărilor în contabilitate, dobândind astfel calitatea de document justificativ”, care „angajează răspunderea persoanelor care le-au întocmit, vizat și aprobat, precum și a celor care le-au înregistrat în contabilitate, după caz”⁴⁷.

Este permisă organizarea și conducerea unei singure și sincere evidențe contabile. „Organizarea sau conducerea de evidențe contabile duble [...] se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi”⁴⁸.

În ceea ce privește evidența primară, începând cu 1 ianuarie 1993 s-a introdus obligativitatea utilizării de aparate electronice de marcat de către agenții economici de pe teritoriul României, mai puțin aceia care, prin specificul activității lor, utilizau documente cu regim special (bilete, tichete, abonamente, facturi, avize de expediție și altele) sau desfăceau produse în piețe, târguri sau oboare⁴⁹.

Ulterior, vreme de 6 ani, controalele efectuate au relevat că unul din factorii care favorizează evaziunea fiscală în domeniul vânzărilor de bunuri către populație „îl constituie inexistența obligației ca aparatele electronice să fie dotate cu memorie fiscală”, deși, alte țări (precum Italia și Turcia), care s-au confruntat cu asemenea

⁴⁶ *Lege* (nr. 87 din 18 octombrie 1994) *pentru combaterea evaziunii fiscale*, ..., art. 2.

⁴⁷ GR, *Ordonanță* (nr. 61 din 30 august 2001) *pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 531 din 31 august 2001, art. 6.

⁴⁸ *Lege* (nr. 87 din 18 octombrie 1994) *pentru combaterea evaziunii fiscale*, ..., art. 14.

⁴⁹ „Art. 1. – În vederea asigurării protecției intereselor consumatorilor și combaterii evaziunii fiscale, agenții economici de pe teritoriul României sunt obligați să utilizeze aparate de marcat electronice, cu ajutorul cărora se emite bon pentru client, pentru vânzările de bunuri și prestările de servicii, inclusiv schimburi valutare. Se exceptează de la prevederile prezentului articol agenții economici care, prin specificul activității lor, utilizează documente cu regim special (bilete, tichete, abonamente, facturi, avize de expediție și altele), precum și cei care desfac produse în piețe, târguri și oboare” [GR, *Hotărâre* (nr. 319 din 11 iunie 1992) *privind dotarea și utilizarea de către agenții economici a balanșelor cu afișaj electronic și a aparatelor de marcat electronice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 150 din 1 iulie 1992].

probleme, „au instituit obligația agenților economici de a emite bonuri fiscale încă din anul 1993 și, respectiv, 1995”⁵⁰.

Pentru a nu-i mai lăsa pe atâția să dosească o parte din încasările lor bănești, legiuitorul nostru a hotărât că „Agenții economici care efectuează livrări de bunuri sau prestări de servicii către populație, pentru care nu este obligatorie emiterea de facturi, sunt obligați să utilizeze aparate de marcat electronice fiscale”⁵¹.

Aparatul de marcat electronic fiscal emite un document, numit *bon fiscal*, „care trebuie să cuprindă cel puțin: denumirea, adresa și codul fiscal ale agentului economic emitent; logotipul și seria aparatului; numărul de ordine; data și ora emiterii; denumirea bunurilor livrate sau a serviciilor prestate; cantitățile; prețurile unitare; valoarea; cotele de taxă pe valoarea adăugată; valoarea totală; valoarea taxei pe valoarea adăugată, precum și alte taxe care nu se include în baza de impozitare a taxei pe valoarea adăugată”⁵². Prin urmare, o adevărată contabilitate a tranzacției comerciale, în care *clientul* este obligat să solicite, să preia, să păstreze (până la părăsirea locului tranzacției) bonurile fiscale și să le prezinte la cererea organelor de control; în caz contrar, el „se sancționează cu amendă”⁵³.

După *casele de marcat* (de un fel și de altul), o altă provocare a *fisc-ului* nostru a constituit-o introducerea, de la 1 martie 1996, a *sistem-ului de marcare* a unor mărfuri (țigarete și alte produse din tutun, băuturi alcoolice etc.) supuse taxelor de consumație – numite *accize*⁵⁴. Marcarea se face cu timbre, banderole sau etichete, reprezentând hârtii de valoare cu regim special, tipărite de unități autorizate de Ministerul Finanțelor (Publice). Plătitorul de acciză la mărfurile prevăzute în lista impusă de Guvern „este obligat să aplice timbrul, banderola sau eticheta de marcare pe ambalajul individual al produsului, respectiv pachet, cutie sau sticlă, transversal pe sistemul de închidere, astfel încât deschiderea ambalajului să deterioreze marcajul”.

Din 2004, a dispărut marcajul fiscal de pe sticlele cu vin, și asta, pentru „a ne alinia la cerințele Uniunii Europene”, unde se știe ce producția poate fi realizată într-o podgorie. Statistica va stabili și la noi acest lucru. Ceea ce însă nu vom ști este cât de mult vin se vinde față de strugurii existenți și care din el e *veritas* și care e *fals*, o chestiune, până la urmă, și de evaziune fiscală. Un vin de proasă calitate, cu adaos în el de alcool și unele arome sintetice, costă mai puțin și nu trebuie adus de la zeci sau sute de kilometrii depărtare; se poate fabrica loco-consum, fără aviz

⁵⁰ Pentru mai multe detalii, a se vedea revista „Finanțe, Credit, Contabilitate”, nr. 7/8, 1999, p. 73–78.

⁵¹ GR, *Ordonanța de urgență* (nr. 28 din 25 martie 1999) *privind obligația agenților economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 131 din 31 martie 1999.

⁵² *Ibidem*, art. 4.

⁵³ La început, această amendă era de la 100.000 lei la 500.000 lei [*Ibidem*, art. 9].

⁵⁴ GR, *Ordonanță* (nr. 23 din 11 august 1995) *privind instituirea sistemului de marcare pentru țigarete, produse din tutun și băuturi alcoolice*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 193 din 25 august 1995.

de expediție, de factură și de *banderole* pe sticlele golite în grabă de vreun băutor premergător. Probabil că așa ne vom da mai bine seama de zicala: „Vinul se mai face și din struguri”!

În afară de bonuri fiscale, de timbre, de *banderole* și de etichete, omul modern recurge la diferite înscrisuri menite a face dovada unor drepturi și fapte deja petrecute. Pentru a ușura realizarea acestor înscrisuri și comunicarea între oameni prin ele se utilizează formulare tipizate – hârtii de anumite dimensiuni și cu rubrici prestabilite, potrivit destinației lor. În funcție de importanță, unele dintre aceste imprimare sunt supuse unui regim special de evidență, completare, eliberare, circulație și/sau arhivare. În economie, așa este, de regulă, cazul documentelor „care atestă primirea, predarea sau consumarea unor valori materiale și bănești”, cum ar fi: „chitanțe, cecuri și alte instrumente de plată, avize de expediție, facturi, foi de parcurs etc.”⁵⁵

La unele imprimare cu regim special, o măsură suplimentară de securizare a acestora este *personalizarea* lor. Personalizarea a început cu anumite formulare cu regim special *specifice*, precum facturile emise în cadrul fostului *PECO*, *RENEL* și *M*(inister) al *C*(omunicațiilor); apoi, de la 1 iulie 2004, ea s-a extins și la formulare comune pe economie, prin imprimarea datelor de identificare pentru fiecare utilizator⁵⁶; operațiunea se realizează în schimbul echivalentului în lei a unor prețuri exprimate în *euro*, prilej de venituri de mii de miliarde de lei anual pentru Compania „Imprimeria Națională” SA și unitățile tipografice abilitate să lucreze sub supravegherea acestei companii.

A trebuit să treacă ceva timp până când *fiscalistii* să-și dea seama că pentru a face rost de mai mulți bani pentru noul stat nu-s destul de securizate marcajele și formularele cu regim special personalizate, folosite până mai ieri. Pe acestea, evazionistul fie le contraface, dacă poate, fie le ignoră, căutând căi de producție și/sau comercializare a bunurilor *solo*, să zicem așa, adică fără vreo *coadă* de înscris după ele.

Pentru a se putea delimita de falsificatorii de marcaje și de imprimare cu regim special personalizate, pe care am văzut că justiția i-a tolerat și-i tolerează încă, finanțistii și fiscalistii au convenit cu „Imprimeria Națională” folosirea de desene, cerneluri și folii cu care să fie „în permanență cu un pas înaintea eventualilor falsificatori”. În prezent, s-a ajuns la echipamente și tehnologii de ultimă oră, la care lor, falsificatorilor, le este foarte greu, dacă nu imposibil să ajungă, datorită faptului că sunt extraordinar de scumpe și sofisticate. Dar mai știi? S-ar putea ca și de astă dată totul să fie deocamdată!

⁵⁵ Ioan Oprean, *Control și audit financiar-contabil*, Deva, Edit. „Intecredo”, 2002, p. 52.

⁵⁶ Ministerul Finanțelor Publice, *Ordin* (nr. 1849 din 22 decembrie 2003) *privind personalizarea formularelor tipizate cu regim special, comune pe economie*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 25 din 13 ianuarie 2004.

Pe cealaltă linie, a *eludării* de către evazionişti a marcajelor și documentelor cu regim special supersecurizate, de la 1 ianuarie 2004 s-a instituit obligativitatea producerii și comercializării de mărfuri accizabile doar în *antrepozite fiscale*, păzite de *controlori fiscali*.

Din păcate, însă, la scurtă vreme după luarea acestei din urmă măsuri, *Inspekția Fiscală* din *MFP* a constatat că, în cazul *alcool*-ului, producătorii continuă să sustragă această *licoare* de sub *nasurile lungi* și *ochii vigilenți* ai controlorilor fiscali, rezultând o folosire incompletă a capacităților de producție, cu costuri mai mari decât veniturile. De aceea, în aprilie 2004, ea (*Inspekția Fiscală*) își anunța intenția de a „închide fabrica 11 luni [...] dacă atâta produce legal”, sigilând, totodată, „accesul la curentul electric, la agentul termic”⁵⁷. Pentru a fi sigur de reușită, directorul general din această inspekție promitea că „La anul, când se vor putea aduce modificări la Codul fiscal”, va „propune montarea de camere de luat vederi la poarta fabricilor de alcool, pe contoare și pe rezervoare”, astfel încât „Cine vrea să producă alcool, care este monopol de stat, va fi supravegheat 24 de ore din 24”⁵⁸.

4.2. CONTROLUL FISCAL

Într-o măsură mai mică sau mai mare, veniturile puterii publice sunt un fel de piele a ursului din pădure, pe care statul încearcă să și-o aproprie formând și reformând tot felul de instituții de impunere, control, urmărire și execuție a creanțelor sale, instituții care mai apoi *taie și spânzură* pe cine pot, pe cine vreau, pe cine li se cere ș.a.m.d. Acestor instituții, cei mai mulți dintre noi le suntem predestinați să ascultăm și a face, precum altădată, „ce zice popa și nu ceea ce face popa”.

Mărfurile obișnuite și banii circulă în timp și spațiu, pe drumuri pe care majoritatea posesorilor lor se întâlnesc, într-un fel sau altul, cu oamenii puterii fiscale, care te controlează dacă ai făcut ce ți-au cerut să faci. Din loc în loc și din vreme în vreme mânuitorii de materii impozabile se întâlnesc cu cei din *inspectoratele de poliție*, *Curtea de Conturi*, *Direcția Generală a Vămilelor*, *Garda Financiară*, *administrațiile finanțelor publice orășenești sau comunale*, și din alte asemenea focare particulare ale puterii fiscale, care formează, la un loc, o mare armată ce nu suportă multe de la cei cu care este chemată să se înfrunte.

De la începutul anului 2004, în România ființează *Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF)* – instituție publică, cu personalitate juridică, cu buget propriu, în subordinea Ministerului Finanțelor –, având ca obiectiv principal „colectarea veniturilor bugetului de stat, reprezentând impozite, taxe și alte venituri ale bugetului de stat, conform competențelor, precum și a veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat, bugetului asigurărilor pentru șomaj, bugetului Fondului

⁵⁷ Vezi Daniela Ivan, *Finanțele vor să drămuiască alcoolul*, „Jurnalul național”, nr. 3328 din 24 aprilie 2004, p. 25.

⁵⁸ *Evaziune fiscală – prevenire și combatere*, dezbateri în cotidianul „Ziua”, 29 aprilie 2004, p. 2–3.

național unic de asigurări sociale de sănătate, reprezentând contribuția de asigurări sociale, contribuția de asigurări pentru șomaj, contribuția pentru asigurări sociale de sănătate, contribuția de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, datorate de plătitori, persoane juridice și persoane fizice, care au calitatea de angajator sau asimilați acestora”⁵⁹.

În persoana ANAF, s-a ajuns la un *perceptor național*, „cărui i se recunoaște rolul de jandarm al societății” în materie fiscală, sau de „«terminator» fiscal”, cum îi mai spun adversarii⁶⁰.

Dar, precum oamenii politici, slujitorii puterii fiscale, ajutați de cei ce și-au făcut o meserie din a vorbi și/sau scrie în numele altora, ne prezintă, din când în când, anumite cazuri și cifre de evaziune, ba cu mândrie, ba cu groază.

Potrivit unor asemenea date, în cursul anului 1999, *Direcția Generală de Control Fiscal* din cadrul Ministerului Finanțelor „a adus la bugetul de stat și la bugetele locale venituri suplimentare de 7.630 de miliarde de lei” și „a descoperit subvenții încasate necuvenit în valoare de 26,4 miliarde de lei”⁶¹.

În anul 2000, după spusele adjunctului șefului *Direcției de Combatere a Criminalității Economico-Financiare* din Inspectoratul General al Poliției, în termen de trei luni și jumătate, o grupare de oameni de afaceri, prin intermediul a 41 de firme (din care doar 4 funcționau la adresa declarată, 37 fiind firme „fantomă”), au prejudiciat statul cu 29 milioane dolari SUA, derulând activități de export reale.

4.3. CAZIERUL FISCAL

Începând cu 1 ianuarie 2002 s-a introdus *cazierul fiscal*.

„În cazierul fiscal se ține evidența persoanelor fizice și juridice, precum și a asociațiilor, acționarilor și reprezentanților legali ai persoanelor juridice, care au săvârșit fapte sancționate de legile financiare/fiscale și vamale sau care privesc disciplina financiar-fiscală, denumiți [...] *contribuabili*”⁶².

Cazierul fiscal este organizat, în format *electronic*, de către *Ministerul Finanțelor (Publice)*, la nivel central și la nivelul direcțiilor generale ale finanțelor publice județene și a municipiului București.

Pe baza acestui cazier, se poate obține un *certificat* de către *contribuabil* (în termen de cel mult 10 zile, în regim normal, sau de 3 zile, în regim de urgență) și de către *organele de urmărire penală*, și „este valabil 30 de zile de la data emiterii lui și numai în scopul în care a fost emis”.

⁵⁹ GR, *Hotărâre* (nr. 1574 din 18 decembrie 2003) *privind organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor Publice și a Agenției naționale de Administrare Fiscală*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 2 din 5 ianuarie 2004, art. 19, al. 1, lit. a.

⁶⁰ Cristian Niculescu, *op. cit.*, p. 6.

⁶¹ G.Ț., *Peste 228,8 milioane de dolari scoși ilegal din țară anul trecut*, „Evenimentul zilei”, nr. 2477 din 11 august 2000, p. 10.

⁶² GR, *Ordonanță* (nr. 75 din 30 august 2001) *privind organizarea și funcționarea cazierului fiscal*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 540 din 1 septembrie 2001, art. 2.

Pentru a nu-și *speria* supușii, inițial Guvernul a arătat că „Prezentarea certificatului de cazier fiscal al asociațiilor, acționarilor sau al reprezentanților legali ai persoanelor juridice este obligatorie la înființarea societăților comerciale”⁶³. Ulterior, însă, un asemenea *certificat* se va cere la tot pasul, căci eliberarea lui se face contra cost, iar la vreo 10 milioane de contribuabili și o taxă echivalentă fie și numai cu 1-2 dolari se poate aduna o *sumă frumoșică* la bugetul sau bugetele care o vor colecta.

4.4. EXECUTAREA SILITĂ A CREAŢELOR BUGETARE

Necesitățile țării și lăcomia guvernanților duce, printre altele, la adoptarea de *reforme* fiscale și *modalități* de colectare de bani publici, iar printre aceste modalități se numără *executarea silită a creanțelor bugetare*.

În cazul în care nu-și plătește de bunăvoie obligațiile bugetare, *debitorul* sau persoana „care, în numele debitorului, conform legii, are obligația de a plăti sau de a reține și de a plăti, după caz, impozite, taxe, contribuții, amenzi și alte venituri bugetare” poate fi constrâns(ă) la realizarea drepturilor titularilor de creanțe bugetare de un organ competent să gestioneze colectarea acestor creanțe⁶⁴.

Din executările silite înlăptuite până acuma de autoritățile administrației publice centrale, de administrațiile publice locale și de alte instituții publice abilitate să administreze veniturile bugetare, rezultă multe avantaje, dar și multe neregularități.

În privința neregularităților, experiența ultimilor ani ne arată că vânzările de active din patrimoniul debitorilor nu acoperă întotdeauna datoriile la buget, că licitațiile uneori se trucează, pentru ca bunurile să ajungă cu prețuri insignifiante la cine se vrea, că s-au format deja „rețele de interese foarte bine încheiate [...] care sunt controlate chiar de unii șefi de la Finanțele Publice”⁶⁵.

4.5. PRIVAREA DE BUNURI ALE EVAZIUNII FISCALE

Este o metodă de luptă complementară celei de amendare și/sau privare de libertate a evazioniștilor. Ea nu înlocuiește obligația de plată a impozitului sau taxei de către contribuabilul-evazionist la bugetul de stat; dimpotrivă, ea se adaugă unei astfel de obligații.

Privarea de bunuri îmbracă *forma confiscării* – sancțiune ordonată de către o instanță judecătorească sau de către un alt organ de stat îndrituit de lege. *Ea* este o privare permanentă de acel bun a evazionistului sau a persoanei la care respectivul bun ajunge.

⁶³ GR, *Ordonanță* (nr. 75 din 30 august 2001) ..., art.8, al. (1).

⁶⁴ GR, *Ordonanță* (nr. 61 din 29 august 2002) *privind colectarea creanțelor bugetare*, Republicată, cu modificări și completări ulterioare, în „M.Of. al României”, Partea I, nr. 582 din 14 august 2003.

⁶⁵ Neculai Amihulesei, *Nici una din cele 300 de firme tulcene aflate în incapacitate de plată nu a fost introdusă în faliment*, „România liberă”, nr. 4263 (Serie nouă) din 27 martie 2004, p. 4.

Prin *bun al evaziunii fiscale* putem înțelege ceea ce *Convenția europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii* înțelege prin *produs al infracțiunii*, și anume, „un bun de orice natură, corporal sau necorporal, mobil sau imobil, precum și actele juridice sau documentele atestând un titlu sau un drept cu privire la un bun”⁶⁶.

Privarea de bunuri ale evaziunii fiscale este o sancțiune care se aplică doar în cazurile prevăzute de lege, iar aceste cazuri pot fi și de *evaziune contravențională*, nu numai *infracțională*. Bunăoară, „transportul de alcool etilic și de distilate, efectuat prin cisterne sau recipiente care nu poartă sigiliile supraveghetorului fiscal, au sigilii deteriorate sau nu sunt însoțite de documentul de însoțire prevăzut”, este o *contravenție* care se sancționează, pe lângă o amendă cuprinsă între 200 și 1.000 milioane lei, cu „confiscarea produselor, iar în situația în care acestea au fost vândute, confiscarea sumelor rezultate din această vânzare”, dar și cu „confiscarea cisternelor și recipientelor, precum și a mijloacelor de transport utilizate în transportul alcoolului etilic și al distilatelor”⁶⁷.

Însă, nu odată, bunurile de care au fost privați anumiți evaziioniști au ajuns în mâinile altor evaziioniști și autori de alte fenomene monetare negative.

Anexe

Cine vrea teorii trebuie să accepte și observații îmbibate cu probleme și interese în domeniu.

* „La începutul lunii noiembrie 2000, prin ordin al ministrului de Interne Constantin Dudu Ionescu, trei importanți ofițeri din cadrul Ministerului de Interne au fost suspendați din funcții. [...] Paul Sârbu [...] consilier al secretarului de stat din MI Liviu Popescu [...] Mihai Bogdan Stan, de la Corpul de Control al MI și căpitanul Grigore Peșterău, de la Poliția Economică Constanța. [...] Bogdan, Sârbu și Peșterău erau considerați personaje principale ale unei adevărate structuri de crimă organizată cu adânci rădăcini în Poliție, Parchet și Vamă. Presa a făcut ample dezvăluiri despre activitățile celor trei” privind instrumentarea unor dosare penale îndoielnice, al căror scop „era justificarea confiscării mărfurilor – în special țigări, cafea sau alcool”, care erau apoi vândute „la prețuri derizorii, prin intermediul unor complici din Direcția Finanțelor Publice Constanța, unor firme fantomă, cu patroni arabi”⁶⁸. În anul 2001, dosarul celor trei a ajuns pe mâna unui procuror militar, care, în anul 2004, spune public că, „datorită volumului important de lucrări de același gen”, atunci dosarul în cauză nu i-a fost repatizat și nu cunoaște „modul în care a fost soluționat”. În schimb, el recunoaște că „cei trei ofițeri au făcut obiectul cercetărilor în aceeași perioadă și într-o altă cauză a Secției Parchetelor Militare, pentru fapte de aceeași natură”⁶⁹.

⁶⁶ A se vedea *Lege* (nr. 263 din 15 mai 2002) *privind ratificarea Convenției europene privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, încheiată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 353 din 28 mai 2002.

⁶⁷ *Lege* (nr. 571 din 22 decembrie 2003) *privind Codul fiscal*, ..., art. 246.

⁶⁸ Luca Popovici, *Raportul Petromidia scris de o mână pătată*, „Jurnalul național”, nr. 3371 din 14 iunie 2004, p. 3.

⁶⁹ Vasile Stanca, *Precizări în cazul „Raportul Petromidia”*, „Jurnalul național”, nr. 3372 din 15 iunie 2004, p. 5.

* Luând la întâmplare o săptămână din luna iulie 2004, am aflat, din presă („România liberă” din 23 și 28 iulie), că directorul Finanțelor Publice de la Gorj (Dumitru Udroi) a fost repus în funcție după ce a fost suspendat și cercetat pentru o șpagă de 6,4 miliarde lei (constând într-un palat!); la Oradea a fost reinstalat în funcție directorul adjunct al DGFP (Ioan Lascău), după ce un procuror PNA (Ioan Moldovan) a cerut iar MFP a aprobat suspendarea lui; la Tg. Mureș, un inspector din cadrul DGFP (Adrian Ioan Boilă) a fost reținut de procurori PNA sub acuzația săvârșirii mai multor acte de corupție, printre care cel de primire a unui autoturism marca Volkswagen; un director de la Primăria Capitalei (șeful Serviciului Asistență Tehnică) era trimis în judecată pentru că a cerut un „comision” de un milion de euro pentru a interveni în retrocedarea unui imobil de 2 milioane de euro („Adevărul” din 29 iulie 2004, p. 14); ministrul Justiției (Cristian Diaconescu) recunoștea că „Există corupție în Justiție” iar PNA are în lucru 26 de dosare în care cercetează penal tot atâția magistrați; ”poliștii și procurorii gălățeni au capturat cea mai importantă filieră de prostituție care acționa în Spania, având în «rețea» peste 50 de prostituate care au «produs» un profit ce i-a uimit pe oamenii legii: peste 1.000.000 de euro și peste 2 kg. de aur, plus zeci de apartamente și mașini de lux”.